

Сєрих Лариса Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач

кафедри теорії і методики змісту освіти

КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

***Анотація.** У статті науково обґрунтовано сутність, значення та необхідність взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти як засобу активізації естетичного виховання школярів; визначено ефективні форми і методи означеної взаємодії.*

***Ключові слова:** взаємодія закладів загальної середньої та позашкільної освіти, естетичне виховання, методи, форми взаємодії.*

Постановка проблеми. Національна система освіти в Україні потребує пошуків нових шляхів, нових підходів до викладання основ наук та естетичного виховання школярів. Допомогти педагогу налагодити освітній процес на сучасному рівні може поєднання традиційних методів та сучасних новітніх підходів до виховання школярів. Одним із таких нових підходів є взаємодія закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Методологічну основу дослідження становлять аксіологічний, компетентнісний, де розглядаються принципи підготовки педагога, вдосконалення сутнісних основ педагогічної освіти (С. Гончаренко, І. Зязюн, Л. Коваль, М. Лещенко, Н. Миропольська, Н. Ничкало, О. Рудницька, О. Савченко, С. Сисоєва та ін.); спрямованість навчання на формування творчої особистості, її індивідуальні прояви (В. Загвязінський, О. Кульчицька, В. Рибалка, В. Шубинський,

П. Щедровицький та ін.); принципи гуманістичної освітньої парадигми – суб'єктності, відкритості, особистісно діяльнісного підходу до навчання, пріоритету самостійної творчої роботи (Г. Сковорода, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, О. Коваленко, Ю. Мальований, В. Паламарчук, А. Сбруєва та ін.); принципи та зміст естетичного виховання (Т. Аболіна, Г. Бояджиєв, Ю. Борєв, А. Комарова, Л. Масол, Н. Миропольська, В. Орлов, О. Рудницька, Г. Шевченко, А. Щербо, П. Якобсон та ін.); педагогічні концепції особистісно зорієнтованої освіти (І. Бех, С. Гончаренко, С. Кульневич, О. Листопад, В. Лозова, О. Пехота, І. Прокопенко, Г. Троцько та ін.); принципи культуровідповідності, застосування мистецтва, як віковичного досвіду народу, передачі культурних, моральних, етичних та естетичних цінностей, духовного становлення особистості (Г. Сковорода, Т. Шевченко, І. Франко, М. Лисенко та ін.), суб'єкт-суб'єктної взаємодії освітньому процесі закладів загальної середньої та позашкільної освіти; зміст та напрями виховання особистості, посилення діяльнісного складника освітнього процесу позашкільних навчальних закладах (О. Биковська, В. Вербицький, С. Генкал, Л. Ковбасенко, О. Литовченко, В. Мачуський, Р. Науменко, Г. Пустовіт, Т. Сушенко, Л. Тихенко, В. Шахрай та ін.); технологізації виховної взаємодії, різноманітні форми культурно-дозвілєвої діяльності, принципи культурного діалогу (Ю. Алієва, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.); міждисциплінарний та міжсередовищний підходи до визначення естетичної вихованості підлітків.

Теоретичні основи дослідження розкрито в наукових теоріях і положеннях: філософії культури (М. Бахтін, М. Бердяєв, В. Біблер, Е. Ільєнков, М. Каган, О. Лосєв, П. Флоренський, С. Кримський та ін.); науково-педагогічних позиціях К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, Я. Корчака та ін., в яких утверджується ідея підготовки високої духовної культурної особистості, здатної перетворювати себе і світ; із філософії та естетики (Г. Апресяна, Ю. Борєва, О. Бурова, С. Гольдентрихта, І. Зязюна, М. Кагана, М. Киященко, В. Крутоус, Л. Левчук, М. Лейзерова, О. Лосєва, В. Мазепи, В. Малахова, М. Овсяннікова,

Л. Печко, В. Разумного, Л. Столович, С. Уланової, В. Чиаурелі, Г. Шевченко та ін.); культурології (Ю. Богуцький, М. Закович, О. Шевнюк та ін.); природні характеристики та розвиток особистості (І. Бех, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтєв, П. М'ясоїд, С. Рубінштейн, Б. Теплов та ін.); філософські ідеї сучасної освіти як соціокультурного явища, що сьогодні виходять на пріоритетні позиції провідного чинника розвитку гуманістичного, демократичного, інформаційного й креативного суспільства (В. Андрущенко, Б. Гершунський, І. Зязюн, В. Лутай та ін.); філософсько-синергетичні ідеї самореалізації особистості як складної самоорганізуючої, саморегулюючої, відкритої і нерівноважної системи (Г. Нестеренко, І. Пригожий, В. Цикін та ін.); теоретико-методологічні й технологічні засади інноваційної освіти педагогічної творчості (Н. Гузій, О. Демченко, В. Євдокимо, Н. Кічук, О. Козлова, Б. Коротяєв, М. Лазарев, О. Лобова, С. Сисоєва, Н. Тарасова, А. Уварова та ін.); теорія й технологія творчої самореалізації особистості (А. Маслоу, К. Роджерс, Л. Рибалко, С. Гармаш, О. Ковальова, Н. Комісаренко та ін.); теорія та технологія інтеграційної мистецької освіти (Л. Арістова, О. Комаровська, Л. Масол, Н. Миропольська, В. Рагозіна та ін.); психологічні механізми дослідження естетичної творчості, унаслідок дії яких формується глибинний інтелект, гнучкість, відкритість, почуття гармонії, цілісність (М. Боришевський, С. Братченко, М. Забродський, В. Панок, С. Степанов та ін.).

Отже, доцільність взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків набуває особливої значущості в сучасних соціокультурних умовах.

Мета статті – визначити вплив форм і методів взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти на ефективність та якість естетичного виховання підлітків, перспективи їх подальшого застосування.

Виклад основного матеріалу. Група *педагогічних механізмів* педагогічної взаємодії в загальноосвітніх закладах представляє процес естетичного виховання ЗНЗ, що відбувається на тлі мистецької освіти із застосуванням *інтерактивних технологій* в інноваційній діяльності вчителя.

Інтерактивний, зазначає С. Гончаренко, (від англ. *interaction* – взаємодія) означає «здатний до взаємодії, співробітництва, діалогу (префікс «інтер»... у дослівному перекладі з латинської мови означає «перебування поміж»)» [3, с. 200], які схарактеризовано О. Пометун і Л. Пироженко як специфічна форма організації пізнавальної діяльності, що має конкретно передбачувану мету створення комфортних умов навчання, за яких кожний учень відчуватиме свою успішність, інтелектуальну спроможність. Важливо, що інтерактивні методи створюють умови для міжособистісної взаємодії учнів [6].

Метою інтерактивної технології навчання є набуття учнями інтеркультурної компетентності – готовності, здатності до комунікативної й кооперативної діяльності, оволодіння комплексом відповідних умінь. З огляду на велику кількість інтерактивних умінь, класифікуємо їх у такі основні групи: *уміння слухати партнерів* і виявляти до них прихильність, доброзичливість, толерантність; *уміння переконувати, аргументувати власну думку*, керувати емоційним станом; *уміння дискутувати, підтримувати зворотний зв'язок*, ініціювати спілкування, доходити компромісу; *уміння взаємодіяти, співпрацювати*, встановлювати ділові контакти, працювати в парі, малих групах, колективно. Урешті решт, основою інтерактивних педагогічних технологій є спілкування як форма діяльності, психічного контакту, що здійснюється між людьми як рівноправними партнерами й виявляється в обміні інформацією, взаємовпливі, взаєморозумінні. Питання спілкування є предметом спеціального вивчення багатьох наук (філософії, етики, естетики, лінгвістики, соціології, психології, педагогіки). На відміну від поняття «комунікація» (передача інформації) спілкування характеризується психічними зв'язками між людьми, духовними стосунками, адже взаємовідносини суб'єктів відбуваються навіть і тоді, коли інформація як предмет взаємодії відсутня (наприклад, спілкування через погляди, жести). Фахівцями виділяються чотири функції спілкування: перша пов'язана з предметною діяльністю, друга характеризується спілкуванням заради нього самого, третя виявляється у процесі передачі духовних цінностей, четверта спрямована на залучення до цінностей іншого.

Зауважимо, що гуманізація навчально-виховного процесу передбачає здійснення *особистісно зорієнтованого* спілкування з учнями (Ш. Амонашвілі [1], І. Бех [2], І. Якиманська [7] та ін.).

Серед форм педагогічної взаємодії ефективними є: *діалогічні форми* педагогічного спілкування як засіб стимулювання інтерпретаційної діяльності учнів, прояву рефлексії в процесі пізнання мистецтва; *педагогічний діалог* як специфічні дії педагога, який моделює навчально-виховний процес на основі партнерських стосунків (відкритість, довіра, повага, симпатія тощо), створюють умови для самовираження кожного учня.

Цілісність поетапного зростання досліджуваного феномена у межах педагогічної технології забезпечуємо реалізацію низки інтерактивних методів, доцільних для організації аналізу-інтерпретації творів мистецтва, зокрема високу ефективність має *фасилітована дискусія*. Фасилітація (від латин., легкий, англ. *facilitate* – полегшувати, допомагати) – це технологія навчання, принциповою особливістю якої є опосередкована участь педагога в колегіальному самонавчанні учнів; «стиль педагогічного спілкування, який передбачає полегшення взаємодії під час спільної діяльності; ненав'язлива допомога групі» [5, с. 476]. Важлива відмінність цієї інтерактивної технології від традиційної – відсутність додаткової інформації про авторів творів, час їх створення, художні засоби тощо. Без будь-якої зовнішньої інформації діти мають навчитися «вичерпувати» зміст твору із самого твору, фактологічну інформацію про мистецтво.

Процес реалізації технології взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків передбачає доповнення іншими інноваційними, дослідницько-пошуковими, проблемними методами, зокрема використовуємо *проектну технологію або метод проектів*. Метод проектів, за твердженням В. Логвин, завжди припускає розв'язування деякої проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь із різних галузей науки, технології, творчих галузей – естетики.

У межах реалізації педагогічної технології взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків використовуємо досвід американського дослідника Т. Шоутона. Метод інтервізії використовуємо як дружню підтримку й навчання (інтервізія – від фр. *intervission* – навчання, що відбувається в групі за відсутності викладача [4, с. 30]), як процес пошуку шляхів розв’язання будь-якої проблеми в групі (кожен має однакові (рівноправні) ролі, де роль того, хто навчається є найважливішою; інші ролі – консультанта, спостерігача, модератора, того, хто надає зворотній зв’язок, слухача, кореспондента (секретаря) й ментора), в якій кожен учасник (5-6 членів) групи привносить власні навчальні цілі, що уточнюються й реалізуються упродовж обговорення.

Висновки. Упровадження та застосування форм і методів взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в освітній процес – важлива дидактична умова формування особистісних якостей учнів та їх естетичного виховання. Це дає змогу вчителю отримати ефективний інструмент педагогічної праці, що підсилює реалізацію її функцій, сформувати в учнів міцні знання шляхом активізації інтересу до навчання, створити на уроках особливу атмосферу та настрій.

Література:

1. Амонашвілі Ш. О. Школа життя : [пер. з рос.] / Шалва Олександрович Амонашвілі. – Хмельницький : Поділ. культ.-просвіт. центр ім. М. К. Реріха, 2002. – 172 с.
2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку виховання : навч. посіб. / І. Д. Бех. – К. : Академвидав, 2012. – 256 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник [текст] / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Менеджмент керівників закладів дошкільної і початкової освіти : [навч. - метод. посіб.] / Кол. авторів : Т. Шоутен [та ін.]. – К. : Всеукр. фонд «Крок за кроком», 2008. – 112 с.

5. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посіб. для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна [та ін.]; за ред. Л. М. Масол. – Х. : Веста : Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.

6. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: [наук. -метод. посібн.] / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : В.С.К., 2004. – 192 с.

7. Якиманская И. С. Психологические критерии качества знаний школьников [текст] / И. С. Якиманская. – М. : АПН СССР, 1990. – 142 с.